

نمایش خلاق

آموزش آداب و مهارت‌های زندگی با تأکید بر نمایش خلاق در دوره ابتدایی

((سمیه ولی‌زاده (کارشناس ارشد پژوهش هنر))

اشاره

براساس آموزه‌های علوم رفتاری، هدف از آموزش مهارت‌های زندگی، افزایش توانایی‌های روانی اجتماعی و در نهایت پیشگیری از ایجاد رفتارهای آسیب‌زننده به بهداشت سلامت و در نتیجه ارتقای سطح روانی افراد است. یکی از اهداف اصلی برنامه مهارت‌های زندگی، ارتقای بهداشت روانی کودکان و نوجوانان است. آموزش مهارت‌های زندگی به افزایش عزت‌نفس، بهبود رفتارهای اجتماعی و سازگاری اجتماعی، افزایش رضایت نظام خانوادگی و سازگاری با خانواده، افزایش مهارت حل مسائل شخصی و بین فردی و افزایش مهارت‌های مقابله‌ای و سلامت خانواده انجامیده است. هدف از این مقاله، بررسی تأثیر روش‌های نوین در یادگیری بلندمدت مهارت‌های زندگی در کودکان است. یکی از روش‌های مؤثر در آموزش و تثبیت همیشگی مهارت‌های زندگی در دوره ابتدایی، نمایش خلاق است که از طریق آن می‌توان بسیاری از آموزش‌های کاربردی اجتماعی را به کودکان آموخت. در این مقاله تأثیر نمایش خلاق در تربیت و آموزش مهارت‌های زندگی در کودکان را بیان می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: نمایش خلاق، آداب و مهارت‌های زندگی، دوره ابتدایی

نمایش خلاق در دوره ابتدایی

یکی از مباحث مهم و حائز اهمیتی که مدیران و مسئولان مدرسه براساس طرح تحول بنیادین باید به آن توجه کنند، گنجانیدن درس آداب و مهارت‌های زندگی در برنامه سالانه مدرسه و آموزش آن است. کودکانی که با رفتار اجتماعی ضعیف وارد مدرسه می‌شوند، با مشکلاتی مثل طرد از طرف همتایان و سطح موفقیت تحصیلی پایین روبه رو می‌شوند. کسب مهارت‌های زندگی در کنار کسب علم و دانش و تغییر متناسب نگرش‌ها و ارزش‌ها و تقویت رفتارهای مناسب، به رفتارهای سالمی می‌انجامد که خود از مشکلات و موانع سلامتی می‌کاهد و به ارتقای بهداشت روانی کمک می‌کند (اصغرزاده، ۱۳۸۳). مدرسه

به عنوان دومین اجتماع خاص بعد از خانه، حساس‌ترین محل برای یادگیری رفتارها و مهارت‌های اجتماعی و کاربردی کردن علوم با هدف بهبود کیفیت زندگی است. به همین علت، توجه به این تلاش فرهنگی و هنری خاص، به موازات آنچه مدرسان و آموزگاران محترم در کلاس‌ها آموزش می‌دهند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. واقعیت آن است که حجم و جدیت درس‌ها، فرصت کافی برای پرداختن به مهارت‌های زندگی و رفتارهای اجتماعی و دینی دانش‌آموزان را در اختیار نمی‌گذارد. مشارکت، فعالیت جمعی، مسئولیت‌پذیری، شناخت حقوق خود، احترام به حقوق دیگران و آموزش امور اعتقادی و کاربردی زندگی را بیشتر باید در فعالیت‌های جمعی خارج از



نمایش خلاق را انتخاب می‌کند، یکی از انعطاف‌پذیرترین و خلاق‌ترین ابزارهای موجود در حرفه آموزشی را با خود به کلاس می‌برد (پشت‌دار، ۱۳۷۸: ۲۰).

مربی گروه نمایش خلاق معلم یا کارگردانی نیست که به بچه‌ها بگوید چگونه عمل کنند، بلکه آن‌ها را با استفاده از حرکات نمایشی و پانتومیم راهنمایی می‌کند و درباره همه ابعاد داستانی که می‌خواهند به صورت نمایش درآورند، با آن‌ها گفت‌وگو می‌کند. کودکان از طریق این پرسش و پاسخ که خود محور آن قرار دارند، با همه شخصیت‌های داستان آشنا می‌شوند و اتفاق‌های نمایش را می‌فهمند. بعد از این شناخت، مربی به آن‌ها اجازه می‌دهد یک صحنه یا کل نمایش را اجرا کنند.

نمایش خلاق بر سه رکن اساسی در شکل‌گیری کودکان تأثیر می‌گذارد: بدن، بیان و تخیل. از اهداف مؤثر تربیتی و مهارتی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- افزایش اعتمادبه‌نفس و قدرت بیان
- کسب مهارت‌های گوناگون از جمله کنترل خشم، نظم‌پذیری و مسئولیت‌پذیری
- افزایش روحیه گروهی و رقابت جمعی در کودکان
- رشد قدرت تخیل خلاقانه و اندیشیدن خلاق
- توانایی بداهه‌گویی
- درک بهتر مهارت‌های اخلاقی، تربیتی و آموزشی، همچون مفاهیم و ارزش‌های اسلامی. برای نمونه:
- راستگویی، دوستی و مهربانی، و عدالت.
- مسئولیت‌پذیری در برنامه‌ریزی و اجرا (ناظمی، ۱۳۸۵: ۶۲-۶۱).

کلاس جست‌وجو کرد. یکی از کوتاه‌ترین راه‌های دستیابی به این رفتارها، پرداختن به فعالیت‌های نمایشی است. همه امور مهم و کاربردی جامعه را می‌توان از طریق تئاتر آموزش داد. ائمه معصوم (ع) ما نیز بر اهمیت تأثیر آموزش و تربیت از طریق نمایش وقوف کامل داشته‌اند. نشان دادن طریقه صحیح وضو گرفتن توسط حضرت امام حسن (ع) و امام حسین (ع) به پیرمردی که به درستی وضو نمی‌گرفت و نمایاندن روش صحیح خواندن نماز توسط امام علی (ع) به اجتماع حاضر در محضر رسول گرامی اسلام، تنها نمونه‌هایی از این بذل توجه هستند. قرآن کریم نیز برای تأثیر بیشتر کلام وحی از بیان داستان و درگیری نیروهای خیر و شر بهره بسیار برده است (دولت‌آبادی، ۱۳۹۳: ۱۴-۱۵).

نمایش خلاق یکی از روش‌های تدریس است، به این صورت که معلم با توجه به هدف درس، مطلب، داستان یا قطعه شعری را برای گروهی از کودکان می‌خواند. سپس با شاگردان به تجزیه و تحلیل آن می‌پردازد و آن‌ها خودشان امکانات، نمایشنامه، صحنه، شخصیت‌ها و گفت‌وگوها را خلق و اجرا می‌کنند (حجازی، ۱۳۸۴: ۱۷۷ و ۱۷۶). در واقع، با نمایش خلاق می‌توان مفاهیم ارزشمندی را که یادگیری آن‌ها برای کودکان لازم و ضروری است، با روشی دلچسب ارائه داد؛ مفاهیمی انتزاعی مانند آزادی، دوستی و گذشت برای سن پیش‌دبستان که کودکان در مرحله درک عینی هستند، قابل درک نیست. از طرف دیگر، لازم و ضروری است که با این مفاهیم آشنا شوند. با نمایش خلاق و به‌کارگیری حواس پنجگانه، مفاهیم انتزاعی جنبه عینی می‌گیرند و به راحتی قابل انتقال می‌شوند. آموزشی که از نیاز کودکان به بازی آگاه است و

»

کودکانی که با رفتار اجتماعی ضعیف وارد مدرسه می‌شوند، با مشکلاتی مثل طرد از طرف هم‌تایان و سطح موفقیت تحصیلی پایین روبه رو می‌شوند

«





عدالت، انسان دوستی، برابری و مساوات میان اعضای جامعه و ترویج نیکوکاری و کمک رسانی به محرومان و نیازمندان است. علاوه بر آن، مهارت‌های یادگیری و شمارش و حساب کردن هم به طور غیرمستقیم آموخته می‌شوند.

جمع‌بندی

معلمان، مربیان و والدین می‌توانند به کمک نمایش خلاق، مهارت‌های کاربردی زندگی و جامعه همچون دین، فرهنگ، تمدن، ارزش‌های اخلاقی (نظم‌پذیری، کنترل خشم و احترام به هم‌نوع) و فرمان‌های انسانی را غیرمستقیم به کودکان آموزش دهند. حتی گاهی اوقات می‌توان با ورود به نمایش‌های کودکان و همراه شدن با آن‌ها، اهداف خود را پی گرفت. کودکان در فرایند نمایش جبری احساس نمی‌کنند. این شرایط برای آموزش آداب و مهارت‌های زندگی خوب است و به کودکان کمک می‌کند به صورت هم‌زمان حواس پنج‌گانه‌شان، به همراه قدرت بیان، اعتمادبه‌نفس، خودشناسی و هویت شکل یابد.

منابع

- اصغرزاد فرید، علی‌اصغر (۱۳۸۳). نیازسنجی آموزش مهارت‌های زندگی در مقطع راهنمایی شهر تهران. انیستیتو روان‌پزشکی. مرکز تحقیقات بهداشت روان. تهران.
- پشتدار، علی‌محمد (۱۳۷۸). قصه‌گویی و نمایش خلاق. دانشگاه پیام نور. تهران. چاپ اول.
- حجازی، بنفشه (۱۳۸۴). ادبیات کودکان و نوجوانان. روشگران و مطالعات زنان چاپ هشتم. تهران.
- خنجر، حسین (۱۳۹۴). مهارت‌های زندگی. الکترونیک. کتاب سبز. تهران.
- دولت‌آبادی، حسن. نمایشنامه‌آسان، ج ۱. قطره تهران. چاپ سوم.
- سازمان بهداشت جهانی (۱۳۹۳). برنامه آموزش مهارت‌های زندگی. ترجمه ربابه نوری‌قاسم‌آبادی و پروانه محمدخانی (۱۳۷۷). واحد بهداشت و پیشگیری از سوء مصرف مواد سازمان بهداشت جهانی. تهران. چاپ اول.
- سجادی، سیدعبدالمجید. بررسی میزان آشنایی معلمان ابتدایی ناحیه یک استان قم با مهارت‌های زندگی و کاربرد آن‌ها در کلاس درس (پایان‌نامه) سال ۸۵-۸۴.
- فتحی واجارگاه، کوروش و محبوبه عارفی. شناسایی و اولویت‌بندی مهارت‌های زندگی مورد نیاز بزرگسالان برای لحاظ کردن در برنامه‌های درسی. فصل‌نامه تعلیم و تربیت. شماره ۹۳. سال ۱۳۸۷.
- محمود نجفی، ایمان‌الله بیگلری، غلامرضا دهشیری، اسحق رحیمیان‌بوگر. پیش‌بینی آسیب‌های اجتماعی بر اساس مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان. فصلنامه روان‌شناسی مدرسه. شماره ۱. سال ۱۳۹۲.
- ناظمی، یحیی (۱۳۸۵). ادبیات کودکان. چاپار. تهران. چاپ اول.

نمونه‌های نمایش خلاق در کلاس درس

نمایش خلاق خانواده سلامت

آموزگار موضوع و هدف درس آداب و مهارت زندگی را روی تخته می‌نویسد (برای مثال: نظم‌پذیری) سپس از دانش‌آموزان می‌خواهد به گروه‌های سه تا پنج نفری تقسیم شوند. هر گروه یک خانواده را برای خود تعریف می‌کند و به کمک تک‌تک اعضا شناسنامه‌ای برای خود تعریف می‌کند. هر عضو گروه با توجه به نقشی که عهده‌دار است، وظایف خود را طبقه‌بندی می‌کند تا یکی از مسائل زندگی را بررسی کند. برای نمونه:

نقش‌گذاری اعضای خانواده

حسن، پدر خانواده؛ محسن، پسر کوچک خانواده؛ ایمان، پسر بزرگ خانواده.

موضوع گروه: بی‌نظمی پسر کوچک خانواده (محسن)
هدف: ارائه راهکار به کمک پدر و برادر بزرگ خانواده (ایمان). بچه‌ها در چند جلسه، با تحقیقات و پرس‌وجوهای که انجام داده‌اند، سناریویی برای اجرا می‌نویسند و هدف‌های خود را با بازی نشان می‌دهند.

روش آموزش: اجرای نمایش صحنه‌ای
برخی از ویژگی‌های مثبت آموزشی این روش: افزایش روحیه تیمی، همدلی و هم‌زبانی در کودکان، آموزش مسئولیت‌پذیری و اعتمادبه‌نفس، یادگیری همیشگی، ترغیب غیرمستقیم دانش‌آموزان به نظم‌پذیری. تمامی این موارد از شاخص‌های اساسی مهارت‌های زندگی هستند.

نمایش خلاق

فروشگاه مردمی

آموزگار دانش‌آموزان را به سه گروه الف، ب و ج تقسیم می‌کند. تعدادی وسیله مورد نیاز زندگی از قبیل نان، شیر و بطری آب در اختیار گروه الف قرار می‌دهد. مقداری پول کاغذی دست‌ساز دانش‌آموزان را به گروه ب می‌دهد. گروه ج هم هیچ چیزی در اختیار ندارد. حال از گروه‌ها، با توجه به داشته‌ها و نداشته‌هایشان، می‌خواهد با هم بازی کنند تا در هر سه گروه تعادل و برابری ایجاد شود. گروه ب با پول خود وسایل مورد نیاز و بخشی از مایحتاج گروه ج را از گروه الف خریداری می‌کند. گروه الف، با توجه به پول دریافتی از گروه ب، بخشی از پول را به گروه ج می‌بخشد. به این ترتیب میان سه گروه نوعی تعادل برقرار می‌شود. بازی با این روش ادامه می‌یابد.

هدف از نمایش «فروشگاه مردمی» یادگیری مهارت